

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างคนเพื่อการพัฒนาประเทศ รัฐเล็งเห็นถึงความสำคัญและตระหนักในหน้าที่ของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษา ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษา จึงเป็นความพยายามอย่างหนึ่งของรัฐที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาของประเทศให้เหมาะสมและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี แต่ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมิได้ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงตัวหลักสูตร แม้แต่เพียงอย่างเดียว เพราะกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรถ้าจะให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องอาศัยขั้นของการนำไปใช้ ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้น กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ การสอน หรือกล่าวได้ว่าการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ (สุมิตร คุณานุกร, 2523)

การที่จะให้ครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสอน กรมวิชาการ (2520) เสนอข้อคิดในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไว้ว่า ความสำเร็จของหลักสูตรอยู่ที่กระบวนการเรียนการสอน ครูจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากสอนหนังสือมาเป็นสอนคน หมายถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เด็กรู้จักคิด ค้นคว้าแก้ปัญหา และมีกิจกรรมภาคปฏิบัติให้มากขึ้น ประการสำคัญที่สุดก็คือ ครูจะต้องรับทราบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะไร้ความหมายถ้าครูไม่เปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพนักเรียน สภาพท้องถิ่น ลักษณะเนื้อหาวิชา

และจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตร ถึงแม้ว่าหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จะกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรทุกคนได้มีหลักยึดและรู้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนและวิธีสอน แต่ในขั้นของการนำหลักสูตรไปใช้จริงผู้ใช้หลักสูตรก็ประสบปัญหาในการใช้หลักสูตร ดังจะเห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นของครูและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จังหวัดราชบุรีและประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 650 คน ของรัฐ ยินยาน และคณะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522) พบว่าทั้งครูและผู้บริหารมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของการใช้หลักสูตรอยู่ที่การจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอนนอกจากนี้กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2523 อ้างถึงใน ดิเรก สุขสุนัย, 2529) วิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับทดลอง) และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 พบว่าพฤติกรรมการสอนของครูที่ใช้หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับมีลักษณะเช่นเดียวกัน แต่มีแนวโน้มว่าครูที่สอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พุดน้อยลงและที่สำคัญที่สุดจากการวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักสูตรของกรมวิชาการ (2532) พบว่าการจัดการเรียนการสอนส่วนมากยังเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ และครูยังเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ด้านสมรรถภาพครู พบว่า ครูผู้สอนขาดแรงจูงใจในการสอน จึงไม่พยายามที่จะศึกษาหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตนเองโดยมีสาเหตุเนื่องมาจากการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ไม่นัดที่จะสอนในวิชาบางกลุ่ม ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไม่ศึกษาหลักสูตรแผนการสอน คู่มือครูและขาดการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

โดยเหตุที่การสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และไม่เอื้อต่อการเตรียมผู้เรียนที่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) และจากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวนับเป็นปัญหา

สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้ในสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง กรมวิชาการจึงจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีแนวคิดหลักสำคัญข้อหนึ่งในการปรับปรุงหลักสูตรก็คือ การส่งเสริมให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ และเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงได้กำหนดแนวดำเนินการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง หรือบูรณาการทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียน กระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์กระบวนการสอน
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษาติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมายต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ควบคู่กันไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

จากแนวดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนถือหลักการจัดการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และที่สำคัญที่สุดการจัดการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นการจัด การเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนอย่าง เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่ กันทั้งด้านกระบวนการสอนของครูและกระบวนการในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดย ที่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่าง เป็นระบบ ส่วนในด้านของกระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามหลักจิตวิทยาการ เรียนรู้ และการที่บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ได้จะต้องพัฒนาไปตามลำดับขั้นตอนโดย มีเป้าหมายหลักสำคัญคือ การพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิต พิสัย ซึ่งก็คือจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

จากหลักการของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการดังกล่าว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้พัฒนากระบวนการในการจัดการเรียน การสอนเรียกว่า ทักษะกระบวนการ (สงบ ลักษณะ, 2534) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ หรือการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด รู้จัก แก้ปัญหา พัฒนางาน และมีค่านิยมที่ดี โดยที่ทักษะกระบวนการเป็นกระบวนการที่ เกี่ยวกับการทำงาน หรือการปฏิบัติที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ การจัดการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการจึงเป็นการสอนตามลำดับขั้นตอนซึ่งมี ทั้งหมด 9 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- ขั้นที่ 3 การสร้างทางเลือกหลากหลาย
- ขั้นที่ 4 การประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือกทางปฏิบัติ
- ขั้นที่ 5 การวางแผนและกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติ
- ขั้นที่ 6 การปฏิบัติด้วยความชื่นชม

- ขั้นที่ 7 การประเมินระหว่างปฏิบัติ
- ขั้นที่ 8 การปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
- ขั้นที่ 9 การประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเป็นกระบวนการสอนที่รวมกระบวนการของศาสตร์ต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้เรียนและรวมถึงกระบวนการในการเรียนรู้ไว้อย่างครบถ้วน ดังนั้นทักษะกระบวนการจึงเป็นกระบวนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่ดี คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยเฉพาะการทำงานเป็นหมู่คณะ และการพัฒนาโดยเน้นการมีค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงาน ทักษะกระบวนการนี้ไม่ใช่ขั้นตอนของการสอนและไม่ใช่วิธีสอน (วัลลภ กัณฑ์, 2534) ดังนั้นในการดำเนินการสอนครูจึงต้องเลือกใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม และฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 9 ขั้น การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนอาจดำเนินการสอนไม่ครบทั้ง 9 ขั้น ในแต่ละครั้งของการสอน แต่จะต้องสอนให้ครบทั้ง 9 ขั้น ในหนึ่งหน่วยการเรียนหรือเมื่อจบการเรียน โดยที่ครูผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการตามขั้นตอนเพียงแต่ย้ายขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งมาขึ้นอยู่ก่อนหรือหลังกับเนื้อหาวิชา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะและความสามารถในการรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนา จนติดประจำตัวไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

ทักษะกระบวนการเป็นกระบวนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งใน 5 กลุ่มของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งได้มีการลดจุดประสงค์และปรับเนื้อหาโดยการตัดเนื้อหาที่ไม่จำเป็นออก กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นมวลประสบการณ์พื้นฐานที่จำเป็นและสามารถก่อกูลให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง เข้าใจธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมตนทั้งทางสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองและสรรพสิ่งต่างๆ มีความคิดสติปัญญา ค่านิยม สามารถดำรงชีวิตได้ แก้ปัญหาพัฒนาและปรับปรุงชีวิตของตนเอง

ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมสู่จุดหมายปลายทางอันชอบธรรม โดยเน้นการปลูกฝัง ทักษะกระบวนการที่จำเป็นอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน ได้แก่ ทักษะกระบวนการรวบรวมข่าวสารข้อมูล ทักษะกระบวนการคิด ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางสังคม และทักษะกระบวนการทำงาน เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2533)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีความสำคัญ มากกลุ่มหนึ่งที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณภาพคือ สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ ปัญหาเป็น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยที่โครงสร้างกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีลักษณะการบูรณาการทั้งในด้านเนื้อหาและการจัดการ การเรียนการสอน แต่จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิตพบปัญหาหลายประการดังที่ สมจินตนา วงศ์แสง (2524) ศึกษาปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของครู เขตการศึกษา 12 พบว่าครูขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการเรียนการสอน กองวิจัยทาง การศึกษา (2526) ศึกษาสมรรถภาพการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี พบว่าปัญหาในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตนั้นครูไม่ทราบว่าสอนเนื้อหาไม่น้อยเพียงใด และขาดแคลน เอกสารค้นคว้านอกจากนี้ สันทิต อินทริกันนท์ (2527) ศึกษาปัญหาการสอนกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับประถมศึกษา การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด ร้อยเอ็ด พบว่าครูขาดความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และจาก ผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2533) พบว่า ส่วนที่เป็นจุดอ่อนและข้อบกพร่องที่ ทำให้หลักสูตรไม่บรรลุผลตามเป้าหมายก็คือ การจัดการเรียนการสอนไม่เน้น กระบวนการ จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตพบ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญอันเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มี ทักษะกระบวนการอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญในการ พัฒนาผู้เรียนไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตามเป้าหมายของหลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้

โดยที่การสอนถือเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย แต่จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตดังกล่าวข้างต้น พบปัญหาสำคัญก็คือ ครูขาดความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าจะมีแนวดำเนินการสอนที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่ครูก็ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนได้ ด้วยเหตุที่ทักษะกระบวนการเป็นกระบวนการสอนที่กรมวิชาการริเริ่มขึ้นใช้ในปี พ.ศ. 2533 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรทั่วประเทศ โดยนำไปใช้กับทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรคือ โรงเรียนประถมศึกษาทุกสังกัดที่จังหวัดและหน่วยงานเจ้าสังกัดได้เสนอชื่อเข้าอยู่ในโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร โดยมีหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรให้กับกระทรวงศึกษาธิการและเป็นแหล่งหรือสนามทดลอง วิเคราะห์ วิจัย ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (พะยอม แก้วกำเนิด, 2525) การที่โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรเป็นโรงเรียนที่จัดการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ และด้วยเหตุที่การสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูผู้สอน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตลอดจนปัญหาของการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยทำการศึกษาครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เนื่องจากโครงสร้างกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 ประกอบด้วยเนื้อหาที่ว่าด้วยความรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งโครงสร้างเนื้อหาเพิ่มขึ้นจากระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยที่นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นพื้นฐานไปสู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา จึงเป็นผู้ที่จะนำประสบการณ์ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นระดับของเด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 11-12 ปี ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (PIAGET) กล่าวว่าเด็กในวัยนี้เป็นช่วงของการพัฒนาความคิดในด้านการค้นหาเหตุผล การใช้เหตุ

ผล ตลอดจนความสามารถในการคิดเพื่อแก้ปัญหา (กันยา สุวรรณแสง, 2532) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นวัยเริ่มต้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและสามารถที่จะพัฒนาการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับที่สูงขึ้น ถ้าได้รับการปูพื้นฐานและการปลูกฝังอย่างถูกต้อง ดังนั้นครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปูพื้นฐานและปลูกฝังผู้เรียนให้มีการพัฒนาความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นพื้นฐานในการนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต

เขตการศึกษา 5 ประกอบด้วยจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม กาญจนบุรี ซึ่งมีการร่วมมือและประสานงานกันในการจัดการศึกษา และในด้านการพัฒนาส่งเสริมให้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดำเนินการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เขตการศึกษา 5 มีแผนนโยบายและแผนพัฒนาการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการให้ความรู้ความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติจริง จึงได้จัดโครงการประชุมชี้แจงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เขตการศึกษา 5 เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผล โดยจัดให้แก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังเน้นให้ผู้ที่ได้รับการอบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ในระดับจังหวัดและโรงเรียนที่สำคัญก็คือการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เฉพาะโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในระดับประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5
2. เพื่อศึกษาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5
3. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ของเขตการศึกษา 5 เท่านั้น ซึ่งทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นผู้ที่ได้รับการอบรม หรือได้รับความรู้เรื่องการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ทุกคน
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึง ความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการในการสอน การใช้ทักษะกระบวนการในการสอน ตลอดจนปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอน ของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรเขตการศึกษา 5 โดยที่การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนมีลำดับขั้นตอนดังนี้
 - ขั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
 - ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
 - ขั้นที่ 3 การสร้างทางเลือกหลาย

- ขั้นที่ 4 การประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือก
- ขั้นที่ 5 การวางแผนและกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติ
- ขั้นที่ 6 การปฏิบัติด้วยความชื่นชม
- ขั้นที่ 7 การประเมินระหว่างการทำปฏิบัติ
- ขั้นที่ 8 การปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
- ขั้นที่ 9 การประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ประชากรที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริม-
ประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ใน
โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5 โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน
และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นผู้ที่มีความ
รู้เกี่ยวกับการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช
2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งผู้บริหารทุกคนจะได้รับการอบรมสัมมนาจาก
กรมวิชาการโดยตรง หรือได้รับคำแนะนำชี้แจงจากผู้บริหาร รวมทั้งศึกษาค้นคว้า
จากเอกสารที่กรมวิชาการจัดพิมพ์เผยแพร่

2. การสังเกตการสอนผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการสอนด้วยตนเองอย่าง
ต่อเนื่องจนจบ 1 หน่วยย่อยการเรียน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ทักษะกระบวนการ
ในการสอนของครูอย่างต่อเนื่องและครบกระบวนการ

3. ข้อมูลที่ได้รับจากแบบทดสอบ แบบสอบถาม และจากการสังเกต
การสอนของผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง เป็นข้อมูลถือที่ตัวอย่างประชากรทุกคนตอบด้วย
ความเต็มใจและเป็นจริงทุกประการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะกระบวนการ หมายถึง กระบวนการสอนที่หลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้

คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ตลอดจนมีทักษะกระบวนการพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ตามที่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนด โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- ขั้นที่ 3 การสร้างทางเลือกหลากหลาย
- ขั้นที่ 4 การประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือก
- ขั้นที่ 5 การวางแผนและกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติ
- ขั้นที่ 6 การปฏิบัติด้วยความชื่นชม
- ขั้นที่ 7 การประเมินระหว่างปฏิบัติ
- ขั้นที่ 8 การปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
- ขั้นที่ 9 การประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

การใช้ทักษะกระบวนการในการสอน หมายถึง การที่ครูดำเนินการสอนตามลำดับขั้นตอนทั้ง 9 ขั้น โดยที่ในแต่ละขั้นของการสอนครูใช้วิธีสอน เทคนิคการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งในการสอนอาจสอนไม่ครบ 9 ขั้น ในแต่ละครั้ง แต่เมื่อจบหน่วยการเรียนรู้หนึ่งหรือรายวิชาหนึ่ง จะต้องสอนให้ผู้เรียนผ่านกระบวนการครบทั้ง 9 ขั้น ดังมีลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น หมายถึง การที่ครูสอนโดยการใช้ปัญหาเป็นสื่อการสอนให้ผู้เรียนคิด เห็นปัญหาและเข้าใจปัญหา สรุปผล ตีผลเสียที่เกิดจากปัญหาและจับประเด็นปัญหาที่แท้จริงได้ อาจด้วยวิธีการอภิปราย บรรยาย การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้คำถาม หรือสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์ หมายถึง การที่ครูนำประเด็นปัญหาให้นักเรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การทำงานกลุ่มในด้านความเป็นมาและสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 3 การสร้างทางเลือกหลากหลาย หมายถึง การที่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ระดมความคิด อภิปราย แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ในการแสวงหาวิธีการหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี

ขั้นที่ 4 การประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือกทางปฏิบัติ หมายถึง การนำวิธีการ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาแต่ละวิธีมาพิจารณาถึงความเป็นไปเปรียบเทียบกับผลดีผลเสีย แล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุด โดยการให้ผู้เรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็น หรือการใช้คำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 การวางแผนและกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติ หมายถึง การที่ครูสาธิตหรือบรรยายขั้นตอนและวิธีการวางแผน ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้เรียนวางแผนการดำเนินงานตั้งแต่ ขั้นตอนเตรียมการ การดำเนินงาน และการติดตามผลประเมินผล

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติด้วยความชื่นชม หมายถึง การที่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำดูแล ตลอดจนการปลุกฝังค่านิยมที่ดีในการทำงานให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้นและความเต็มใจ

ขั้นที่ 7 การประเมินระหว่างปฏิบัติ หมายถึง การที่ครูใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความรู้ ใช้แบบทดสอบ หรือการตรวจผลงาน ในระหว่างการปฏิบัติงานของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ตรวจสอบผลงานของตน

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ หมายถึง การที่ผู้เรียนแก้ไขปรับปรุงผลงานของตนเองให้ถูกต้องทุกครั้ง โดยครูเป็นผู้ชี้แจงให้คำแนะนำ

ขั้นที่ 9 การประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริม ให้กำลังใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงผลงานของตนเอง ได้แก่ การเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน การรายงาน การนำผลงานจัดป้ายนิเทศ หรือการจัดแสดงผลงานของนักเรียน

ความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมายถึง การที่ครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมายถึง กลุ่มประสบการณ์หนึ่งของ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งเป็นกลุ่ม ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ในการดำรงชีวิต

หน่วยการเรียน หมายถึง หน่วยเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งมีทั้งหมด 11 หน่วยการเรียน และในแต่ละหน่วยการเรียนประกอบด้วย หน่วยย่อยการเรียนหลาย ๆ หน่วยย่อย

ครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมายถึง ครูที่ทำการสอนเฉพาะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ครูที่ทำการสอน เฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียน ร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5 ปีการศึกษา 2534

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการหรืออาจารย์ ใหญ่หรือครูใหญ่ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5 ปีการศึกษา 2534

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนร่วมพัฒนา การใช้หลักสูตรเขตการศึกษา 5 ปีการศึกษา 2534

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้รับเลือกให้เป็น โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตการศึกษา 5 ประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 27 โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อ
ดำเนินการปรับปรุง ส่งเสริมคุณภาพของครูให้สามารถใช้ทักษะกระบวนการใน
การสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตร
2. เป็นข้อมูลและแนวทางสำคัญแก่ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษาในด้านการพัฒนากระบวนการในการสอนให้มีประสิทธิภาพ
บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร